

شته و هو سرینه و هدی له توان او باری که مس دا نه بیو ! ههر ئه و دش
وای لی ده کرد تایبیت زیاتر گر بستینیت و سه بری جار نه دووای
جار بُو پرسیاره کافی راگریت :

پیم بلی کنی ئه و بی و شوینه نیشان دایت ؟ !
به ههر پرسیاریک که کاکی لی ده کرد . ئه و پسی کی
ده مردو ده زایه وه . ئه و ده بیویست رووبه رووی کاکی بیته وه .
پرسیاره کی دلی خوی له ناست و رووی دا والا بکانه وه له
هم مو سوچ و که لئینیکی به سه رهانه که هی اکادار کات . به لام
ئایا شرم و شکوی زینگی ئه و هدی ئه دات ؟ .
وا ئه مشه و سه بری رووبه رووی گه لیک پرسیار ده کریت وه .
ههر پرسیاره ش و هرامی خوی ده دیت ! .
بی ده نگی ره نگه کاریکی چاک بیت . ره نگه ناویک بیت و
بکریت به سه ر پرسیاره گر گرنووه کان داو خاموشیان کات .

لَهْجَةِ مَمْ

طاهر صالح

شهوگاری شهویکی رهش و تال به دریزانی خوی گینگی
پسی دا . ئه مدیو ثودیوی پسی کرد . داینا . رایکشان .
داینایه وه . جگه رهیک و دوان . ده زیاتری پسی داگیرسندو
پسی کووژانده وه .

شهوگاری شهویکی رهش و تال به دریزانی خوی مانگ و
ئه ستیره کافی بهم راژه ندو ئه می بهوان راژه ند . بی ثوهی ئه نجام
هیچ کامیان لمباریاندا بیت پیلوی چاوی ئه ویتریان لیک
نیت ! .

به دریزانی شه و گاری ئه و شه وه . ئه می ورووژاوی دهستی
ئه و باس و خوواسه . ئه و باس و خوواسه هر به گه بیشنه وه
به رهیوی دا ته قیمه وه . له ناخنی به وه هه لیته کاند . وايان لی
ده کرد گهر بُو ساتیکیش بیت . له (سه بری) نه گهر نیت و زوو
زوو بچیته ویزه و مهلى خمو له هیلانه گه ره مو گه ره
چاوه کافی هه لغیریت . بهمهش بربنی ساریز نه بیوی سه بری
له ههر جاریک له جارانه دا ہیشنه وه سوی و ههر ساته ناسانه
له بیر ده دادگایه کی تردا رایگریت .

ئه و شه وه زیان لای ئه ده بیو و په رهیه کی شین و به ناو
شانی دا داده دوورا . په رهیه کی ئه و تو شین که کال بیونه وه

«دەبىت مەيان بۇچى بىت؟ هېچ لە خۇمدا شىڭ تابىم .
 بلىرى بەھەلەدا نەچووبىن؟ بۇ نابى؟ رووى نەداوه بىگۇناھىنىك
 لە شۇين و جىڭەمى گۇناھبارىك بەپەت دا كرابىت؟ ! .
 بىركردنەوە كانى رىيان پىدەگرت . دەيويست لەپىگەى
 ئەوانەوە بىغانە ئەنجامى تەواوى مەسىلەكە .
 ئەشىيەن قىيىان لىم بىت . ئەشىت و زىاتىش . هەن
 قىنه لە خەلکى دەكىشىن لەھېچە . هەن شىتىكى گەلىك
 بچۇوكو بىبايەخت سالەھاي سال لەدوو توپى نانىكى گەرمدا
 بۇھەلەدەگرن . (ئاخۇ ئىستە ئەو نەگەتە خۆى دەخات بەسەر
 قاچ و دەستى كىدا منى بدانەوە؟ . دەبوكە ئەو كورە ناردى يە
 داواى ھەر زوو بىدايەتى . بەلام تازە پاش چى؟ ئەوهى
 رۇيىشت تازە ناگەرپەتەوە !) تا رۇزى خۆى دى ئەوسا وەك
 كولەوهى باب پىتەوە دەدات و تۈركى سەرت بەئاساندا
 دەبات .»

* * *

شەوگارى ئەو شەوه چوار چىوهى مېشىكى ماندۇوی ئەو
 بەدەيان لىكدا نەوە بىركردنەوە لە خۇ دەگرت و لەخۆى دا كۆ
 دەكىدەوە .
 لەو شەوهدا بىرى بەلای تۆلەكىردنەوەدا دەچو .
 تۆلەكىردنەوە يەكى وا پىر بەپىستى تاوانەكە بىت .
 لەو شەوهدا بەبىرىدا دەھات . لەھەموو كەل و پەلىكىان
 دامالىت . ئەۋىش و ئاغاشى لەژۇرۇنىكى چال و نىرم نىت . بەو
 جۇرە بىانىلىنىوە . ھەر سانە ھەر تاوه ھەر رۇزە لە لۇوتىان لە
 بەردى ئەلمەدى بىدات .

بىرى دەكىدەوە بەبىرىدا دەھات . دەتۈوانى كىتكە
 رەشەكەى مالى عەواشى سەرو پېچى ، لەبارىكەو بىگۇرپىت
 بۇ بارىكى دى . دەتۈوانىت و زىاتىش لە كىتكىكى قورس و
 لەشگەران و دەستە مۇوه بىكەت بەگىاندارىكى سرگە و گورج و
 پەلامار دەر .

بۇ ناتۇوانىت ئەي ئەوانەي بۇ سىرەكە كان كار دەكەن بۇ

بەلام توش نالىيت بىدەنگى لەكەت و ساتىكى وادا
 نەوهندەى تر بارى شافى تاوانەكە قورس و گرانتى ناكات ؟
 كەوابو چالك وايە بىدەنگى نەيت و ھەموو شىتىك بىت .
 ئەنەوهى گۈئى بدانە ئەنجام و ئاكامى تاوانەكە .
 بۇ جارىنىكى كە كاكى پەنجەى لە رووىدا درېز كردەوە :
 بلى ، قىسەبىكە . دامەمەنە . پىيم بلى كى ئەو رې و شۇينەى
 بىشان دايت ؟ .
 ئەو پرسىيارە سەرى بە سەبرى داخست و لەكۆشى پىنا .
 كەتنەكە مىچە كۆل بلى كردم .
 لەو شەوهدا تادەھات رق و قىن لاي كاكى خەست و
 خەستر دەبۈوهە . لەو شەوهدا مىچە كۆل و ئاغاي لاي ئەو
 دەبۈونە دىيۇو درېج و بەخويىنى سەريان تىنۇ دەبو .
 بۇ باورت پىكىردىن ! ؟ .
 ئەو پرسىيارە گەرانىيەوە دوواواه . يادگارە تالەكانى ھىنائىيەوە بىرۇ
 بۇي راڭىرتىن .

تازە كاكى گەرابووهە . ھەر بەجلەكانىيەوە لىنى درېز
 بۇبۇو . چاوى لىك دەنا . وەك بىھۆي بەو چاولىك نانە
 حەوانەوە يەك بەگىانى ماندۇوى بىدات . لەدەرگەدارا ، كاكى بە
 دەنگىيەوە چوو . كەكىرىدىيەوە . ئەوهى بەرەوەيان پىنى
 ووت :

كاكى رەش تۆى ؟ .
 كاكى رەش وۇنى ؛
 بەلىنىم .

ئەو بەكاكى رەشى ووت :
 داوات دەكەن ، زۇرت پىناچى ! خاوه خاوه مەكە .
 كاكى رەش پاشەۋياش بۇبۇو . پىلاۋەكانى لەپى كردو
 دەرگەكارە بەدووى خۆيىدا را كېشا . ئەوانىش بەپالىك دايىان
 بەبەشى دوواوهى پىكايىكى رەنگ سەوزو ، شوقىرى پىكابەكە
 بە سلفىك خىسىيە رې ؛ كاكى رەشى دا بەدەم گىۋاوى
 بىركردنەوە كانىيەوە .

هه لدھ گھرین و هه ریه کهيان نهوندھی رہشکھی کایه ک دھئاوستن .

بیرده که یته وه . بیرکردن وه کانت سیبه رینکی زه شن و له کول
مشکت ناینه وه .

به بیرت دا دیت به چه قویه کی ته نک ته نک و تیز. وورده وورده و لمه رخو پیستیان بقلیشینیت. به مشت خویی ووردو بیژراوه بکه یته هر قلیشیک لهو قلیشانه وه. تی یان روانیت. بیسینیت چون خویی ووردو بیژراوه لمه رخو خویی تیکه ل به خوین و گوشیان ده کات. به مهش تادیت ئازامو ئوقره یان له هر هه لدده کریت و. به چنگ زه و یان پی هه لدده کولیت و هه لدده که شت.

خور هیلدى هیلدى شور ده بودوه . شەقامەكە لە رېبۈوارەكانى دەبرا . سەبرى ھەلۇوشکابو . ھەستى بە تەنیاپى و بىكەسى دەكىد . بىرى لە خۆى . لەكا كى دەكىدەوە . بەمەش تادەھات ھيواى بەرگان كەمتر دەبو . لەو كاتەدا مچە خۆى كرد بە مالدا . مچە دلى دايەوەو رىئى مائى برايماغاي نىشاندا . زۇرى پى نەچوو ھەنگاوهەكانى بەرەو ئەۋى بىردىان . دەستى لە سەر بۈوشى جەرەسەكەيان نا . مچە كەردى يەوە . مچە پېشىكەوت و ئەم بەدوواىدا . دەرگاى ژۇورىنىكى لاكىشى لە بەر دەم ياخستە سەر گازى پىشت . تاكى كورسى نەرم و نۆل لە باوهشى گرت . خەلکى گەرەك لە برايماغايان دەگىزىيەوە دەيان :

لهوهوبهه بله لا سوونتاوو ئىستا برايماغايە . خەلکى ئوهوسا
بەو ناوەوهە ئىستا بەم ناوەوه دەيناسن . چەند پياوئىكى وەك
مچە كۆلى له دەورە . هيچى لى عاستى نايىت .
ئۇنىي جى هيىشت . گەفتە كافى برايماغايى لە باخچەل نا . مچە
تا دەرگاى حەوشە بەرىي كرد . لهويىدا بهئەسپاپى پىيىت
ووت :

سنهه، بهاني بر اماغا له گهله خوي دا ده تيات و پهلي کاكت

بتوانن پلنگیک به همه مهوو ترسنا کی یه کی یه وه بگویند به
گیاندار یکی به سته زمانی نه و تو . که به چه نکان سه عابت بو
سینه رن سه م بکات ؟ مese له که راهیان فی یه ؟ .

تیروهه بیگردبو شیزو پنگو فیل و ماری کوبراو دووا
گینداره درندهو شکنهه رو ترسد که کنی که.

بۇ رۆزىك و دووان و سيان و زياتر نەگۈزىنى يەكى خەت سوورى خات. دەمەكەتى تووند تووند گىرى بىدات و بىچەرەيىنْ .

له دواى ئەو چەند رۆزه . دەمى گۈيىنى خەت سوور لە ئاسىتى كىتكى رەش و برسى دا بىرزا يېتىت . بەچاوى خۇرى بىبىنى چۈن كىتكى برسى يەكەم شالاۋ بۇناو رانيان دەبات و بەدانە تېزەكانى دايىان دېتىت و شىتالىيان دەكەت .

هداده‌مه دهست .

سهره و خوار بوجووه . قاچی زهوي ندهگرت . لیشاوی خوشی به کی بی ئهندازه ش تا دههات دلی ئاو دهدا . سبهینی بیانی بو جارینکی دی له دهگای مالی برایماغای دایوه . دهنگیک کیشی کرد . لههک دهنگه که دا رویشت . به قرمه که گهیشت . ئه بخاره بیان لووقی نه بوجو به لوقی کمسهوه . یهدده ستوری دوینی سوله کانی لی فریداو له سه رخو دهستی به ددرگاکه وه نا سه ری برده ژووره وه . چاوی گیراکه سی نه دی . تؤیک وهستا . به ژووره که دا هەلرووانی . له هەموو شته کانی ئاو نه ژووره وورد بوجووه . راوه ستانه که دی پیی چووه . له سه ریکه ده که وته شافی ده رگاکه وه دانیشت . عه باکه ده سه ر شافی خست .

دانیشتنه که خایاندی . هەستی کرد ترسیک خوی تینه پیچیت . خوی به خوی ووت «ترسی بوجی بیه . گھر نه میش شتیکی له ژوور سه ردا بیت . مجھه چون رینگه ده دهات . مجھه له وه ده رچووه به ئیمه بیگانه بیت . هەرواشه مجھه له سه ری ئیمه سه ری خوی داده نیت ! ». دهنگیک هینایوه هوش خوی و له دنیای نه دیوی دابری : .

سەبری وەرە ئەم دیو . هەر ئیستا دەرۇین . سەبری لههک دهنگه که دا راست بوجووه . عه باکه ده سه ری خست و روووه لاى نه ده رگایه چو که دېکرد به ھوله که ناوه وەدا . بئەسپاپی و له سه رخو قاچه کانی به دووی خوی دا راده کیشا . که چوو بە دیودا . ئیستیکی بوجووه له وه زیاتر نەچووه پیشەوە . بەچووار لاى خوی دا رپووانی . هەستی بی دهنگی به کی تەواو کرد . سامیکی گەورەی لی نیشت . ویستی پاشه و پاش بگەریتەوە . ئەوهی نەکرد . نەشی ویست وا خوی نیشان دات ، دەبیویست ترسه کان له ناخەوە له خوی دا بکۈزىت .

نه له وە دابوکه به خوی زانی ده ستیکی زل ، ئىچگار زل

سەر دەمی نزا . خوی راپسکاند ، بی سوود بوجو ، ویستی هاوار کات و بقیرنیت . بهو قیزاندنه گەرە کە مائیلیک به سەر خوی دا دا بارینیت ، دەنگی دەرنەچوو . ئاواتی خواراست ھیزو تووانایە کی ئەتوئی تیگەریت ، به ھۆیەوە له چنگی ئەوان رزگاری بیت ، وا نەکەوتەوە .

ئەو وای دەویست ، له لیلائی چاوه کانیشی بوجو ، له رینگەی ئەو دلۇیە فرمیسکانە وەی کە بەررو دەۋوادەچۈران و دەرژان . برایماغای بەدی دەکرد ھەنگاوه کانی بولای ئەمیان دەھینا ، کە بەم گەیشت دانە وەی بەمەوە وەک شتیکی گەلی سووک و بی نرخ قاچە کانی بەرز کەردنە وەو لەزەوی بېن . ئەو ساتە ئەم خوی وەک ئامیریکی بی بايەخ دەھانە پیش چاوه . تا دەشەت گیانی بە دەستیانە وە شلتەر دەبۈوو ،

ھەناسەش لە سنگی دا دەتساوا دەخنەکا . لەو شەوەوە خەبایل و لیکدانە وەو بېرکەردنە وەکان لای کاکە رەش دەبۈونە بەشىک لەوو بوجو هەر لایەك دەچوو بە شوینی بوجو بۈون . کە راست دەبۈوو وە پىتى ئەو بەرز دەبۈونە وە ، کە رادەکشا له شافی بەمە دریز دەبۈون . کە دادەنیشت له لایەوەوە لە پالىدا پان دەبۈونە وە . کە دەرۈشىش قولىان له قولى دەکردو . لههک ھەموو ھەنگاۋىتى ئەودا ھەنگاۋىان دەنا .

لەو شەوەوە لیکدانە وەکان دەبۈونە سېیھەریتى کە رەش و تال و ، به ئامېریو کەرەسە کانی تولە سەندن و تولە کەردنە وە پاشى سەریەوە دەھەستان و دەرۋان هەر جارە ئامېریو کەرەسە يەكىان بوجو رادەگرت و ، هەر سات و وەختە ئەری و شوینتىکى تریان بوجو دا دەنا .

لەو شەوەدا لیکدانە وەو بېرکەردنە وەکان له سەر ئەوە پىشكە دەھانى کە له دەمەو چىشته نگاۋىلک دا ، ئەو کارە ئەتىدا ساز بىدات . شوين و جىڭەش پاشى بودى لۇرىيە سکرابە کە شافى مالى شىخە سوورە بیت . بىتت له رینگەی ئەو بودى يە شەکاۋەوە ، كۈلانە کە دەنگەرەتىنە زل ، ئىچگار زل

توله وه دابو له مال دهرچيت و ده رگاي حه شه که تان پشت خوت خهيت . له زرمه يهك به ئاگا هاني . زرمه گه له توروه زور دوور نبوبو . پاشه و پاش گهرا يتهوه . ده مانچه که ت ساتار كرد . ئهو نه خشې يهی که کي شابوت له سره تاوه هه لوه شايهوه . بيرت لي کردهوه . ئنجام داني ئهو کاره گيرني ده دايت . ده تخته بايوله يه کي گه رمهوه . بو چيشه نگاو يکي که ت هم لده گرت . . هه والي ته قه کانى ئهو ده مه و چيشه نگاو ده ماو ده مه ده رو يشت . ده ووترا :

له پشت بودي تورى يه شکاوه که ت شافى مالى شيخه سوره وه خوي لي گرتوون . زور داخ له دل بوبه . که برايماغا هاتووه و مجه کول به دوواي داو گه يشتوونه ئاستي ئهو . لي يان هاتووه ته دهست . چى فيشهك له ده مانچه که ت دا بوبه له سره يان دا خالي کردووه تهوه . کاتى ئهوي جي هيشه وه و ملي کولانه هزار لوغانه که ت لي گرتووه . ئهوان له خويين خوييان دا تلاونه تهوه و گهوزاون .

هر ئهو هه واله وايده گه ينى که :

ههشت نو مانگيک بير له ئه مرؤ گيرؤده گرتن و بهند کردىيان کردووه . له ئنجامى چىنى داو يكى ووردىشهوه زنه جوowan و جههيله که يان به تله که وه کردووه .

هه والي ئنجام دانى کاره که گه يشتهوه به کاكه رهش ، سره تا خوي خوارده وه ، گينگلى دا . گيانى توله خمريلك بوبه ته او و چه كمه بكت و هه لچيت . ههستي کرد که له ئنجام دانى هه ره پيوستي يهك دا دهست پيششكه رى نه کردووه . راما . له بن ميچى ژوره که راما . پاشان وورده وورده له بن ميچه که ترازاو برهو ده ره وه هه مه دنيا پهلى هاو يشت . خاو بوبه وه ، له نگه رى لي کدانه وه کافى گرتهوه . ئمجاره يان ته او ههستي بهوه کرد تاوانه کان يه كيكن و ئهم و ئهوانش که توله که يان کردووه تهوه هر يه كيكن . خاوتر بوبه وه ، ده ستيکي هيور له شه گر گرتووه که ت دامر كاند ، چاوي ليك ناو بو دووا جار مالاواي له بير کردن وه ليك دانه وه کرد .

تپرووانينه کانى راخات و راگريت . چاو له ئاستي ئهو كولانه دا كه لا نه كات . به چاوي خوي بىنى وا وورده وورده دين . برايماغا له پيشمهوه و مجه کول به دوواي دا . وا هاتن و تاديتىش نزيلك ده بنوه . زورى پى ناچيت ده گنه لاي . ئوسا ئهم لي يان دينه دهست و . ئهوان به هيج دا ناگەن . چى فيشك له ده مانچه که ت دايه له سهريان دا خالى ده کانه وه . کاتى ئهوى جي ديليت و ملي كولانه هزار تغانه که ت لي ده گريت ، ئهوان له خويين خوييان دا تل ده دهن و ده گهوزىن .

پى هم لده گريت ، به ده مه پى هم لگرتهوه ده مانچه که ت ده خاته وه بير پشىئه که ت و . لمانخى خوي دا شته کان هم لده سه نگيئيت .

«قد ده هيلم هر ووا به ئاسانى به سره تان وه برووات ؟ ده برون بىخون ، سه رم ده هيناو سه رم ده برد . هيچم شك نه ده برد . هاوارم ده کرد ، كەس نه بوبىگۈي به هاواره كامن بدا . تا به ناوي دزى و دووكان برينهوه شەش مانگ كردىيانه ژوره وه ئىستا ده زانم بو ئهوه يان له گەل دا کردم . ئىستا بوم ده رده كھويت چى يان له ژور سه ردا بوب . لەوان وابو هەروا به ئاسانى بويان ده چيته سەر . نەيان دەزانى يەك به ده توله يان لي ده ستيئمه وه .»

ئاورىك به دوواي خوي دا ده داته وه ، که دل نيا دەپى لەوهى كەسى به دوواوه نى يه ، كۆتايى به تاوه تو كردن و هەلسەنگاندى شته کان دېئىت و ، شەقامە سەرە كى يەك لە خوي ده گريت .

* * *

رۇزى دووايى ده مه و چيشه نگاوه ، كات و سانى ئنجام دانى ئهو کاره بوبو . ده بوبو تو پيشتىز له مال ده رچيت . لەو شوين و جيگە يەدا كە دهست نيشانت کردووه خوت بىتىه وه ، نايىت كارىك بىكەت كەس پىت بىتىت . سەرانسەر ئەلەنە كە لە چاوى هەلۋوه بو سەرنج و تپرووانينه تىزە كانت راگريت .